

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Morfotaktyka polskich przymiotników z perspektywy historycznej

Author: Krystyna Kleszczowa

Citation style: Kleszczowa Krystyna. (2017). Morfotaktyka polskich przymiotników z perspektywy historycznej. "Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Linguistica" (Nr 12 (2017), s. 140-147), doi 10.24917/20831765.12.14

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Linguistica 12 (2017)

ISSN 2083-1765

DOI 10.24917/20831765.12.14

Krystyna Kleszczowa

Uniwersytet Śląski, Katowice

Morfotaktyka polskich przymiotników z perspektywy historycznej

Słowa kluczowe: morfotaktyka, intermorf, morfem, zmiany językowe

Key words: morphotactics, intermorph, morpheme, language changes

W 1977 roku ukazała się monografia Krystyny Kowalik pt. *Budowa morfologiczna przymiotników polskich*, problematyka morfotaktyki w dorobku Krystyny Kowalik znalazła dalszy ciąg w *Gramatyce współczesnego języka polskiego* w tomie *Morfologia* (Kowalik 1984). W owym czasie były to badania wyjątkowe. Lingwiści fascynowali się strukturalnym podejściem do budowy leksemów, konkretnie zaś – starali się oderwać pierwotne znaczenie terminu *słowotwórstwo*, w które wpisany był proces, od czasowości. W efekcie termin *słowotwórstwo* pozostał, choć mówił nie o powstawaniu słów, a o ich motywowaniu. Tymczasem zadanie, jakiego podjęła się Krystyna Kowalik, wskazywanie budowy morfemowej, musiało przełamać postulowaną (dogmatyczną?) dwudzielność słowoformy, musiało wkroczyć w obszar słowotwórstwa szerzej pojętego, jeśli nie historycznego, to przynajmniej w obszar szeroko pojmowanej motywacji.

Gdy przygotowywałam monografię *Staropolskie derywaty przymiotnikowe i ich perspektywiczna ewolucja* (Kleszczowa 2003), korzystałam z prac Krystyny Kowalik, zwracałam wtedy uwagę na budujące przymiotniki afiksów sufiksalne i prefiksalne. Zestawienie stanu staropolskiego ze współczesnym pokazało rodzimość i stabilność części sufiksalnych, napływ obcych morfemów widać w częściach lewostronnych (*a-*, *anty-*, *ekstra-*, *super-*, *quasi-*). W historii polszczyzny obserwuje się specjalizację niektórych formantów (por. *-awy*, *-aty*, *-owaty*, *-ły*, derywacja paradygmatyczna), przy jednocześnie zatarciu innych funkcji, np. materiałowej derywatów na *-any*; zacieśnianiu się klasy derywatów dzierżawczych na *-owy*. Dzięki danym materiałowym zawartym w monografii Krystyny Kowalik można było ustalić też zmiany ilościowe między poszczególnymi formantami – kurczenie się klas z afiksami *prze-*, *-ni*, *-in/-yn*; rozszerzanie innych, np. *-owy*.

Już po tym krótkim opisie łatwo zauważyć, że brakuje w nim czegoś, co w monografii Krystyny Kowalik jest bardzo istotne. Charakteryzując główne kierunki

rozwojowe, nie brałam pod uwagę intermorfów. Nie znaczy to, że ich nie postrzeżałam; charakterystyka każdego formantu pokazywała też konektywy, por. *kmio-ciowski, królewski, człowieczeński, dzieciński, katedralski, oliwecki, pstrokaty, piekarski, pisarski*. Rzecz w tym, że nie próbowałam wyciągać z tych danych głębszych wniosków, próby wyjaśniania przyczyn ich pojawiania się traktowałam marginalnie, co więcej – nie próbowałam opisywać dalszych losów intermorfów. Niejednorodność w stosunku do opracowania Krystyny Kowalik przejawiała się też w arbitralnych decyzjach przy uznawaniu za całość takich sufiksów, jak *-owny, -liwy, -owaty, -owity, -asty*. W opisie Krystyny Kowalik *-owny* rozpada się na intermorf *-ow-* i sufiks przymiotnikowy *-ny*; *-liwy* związane jest z przymiotnikami na *-iwy, -l-* jest intermorfem itd.

Niniejszy tekst stanowi uzupełnienie refleksji nad ewolucją polskich przymiotników z położeniem nacisku na intermorfy. Problem wydaje się ważny nie tylko dla ujęcia diachronicznego, ale również dla rozstrzygnięć w analizie budowy morfologicznej współczesnych przymiotników i to nie tylko dlatego, że od monografii Krystyny Kowalik minęło 40 lat. Jak dotąd, brak w polskiej literaturze lingwistycznej słownika morfemów, w czym wyprzedzają nas Czesi, Słowacy, Ukraińcy, Rosjanie (Яценко 1980–1981; Полюга 1983; Клименко, Карпіловська, Недозим 1998; Бардовіч, Шакун 1975; Кузнецова, Ефремова 1986; Оливеріус 1976; Slavičková 1975; Sokolová, Ološtiak, Ivanová 2005). Niniejszy tekst traktuję nie tylko jako wyraz uznania dla osiągnięć naukowych Jubilatki, ale również jako postulat kontynuowania prac przez Nią rozpoczętych, które winny zmierzać do opracowania słownika polskich morfemów – rdzennych oraz afiksalnych.

Trudno w jednym artykule omówić historię i jej skutki w odniesieniu do wszystkim intermorfów. Takie zadanie warte jest przynajmniej jednej monografii. Moim wyborem intermorfów kierowały następujące problemy: 1/ Zdarza się, że intermorf w przestrzeni czasowej od staropolszczyzny do dalszych wieków jest innowacją, przy czym źródła tej innowacji wzajemnie się krzyżują. Czy intermorfy winno się wydzielać w każdym wypadku na zasadzie serii? Problem będzie rozpatrzony na intermorfach *-al-*, *-ar-* przed sufiksem *-ny*. 2/ Na ile historyczne uwarunkowania winny decydować o podziale na morfemy współczesnych leksemów?

1. Gdy przyrównywać prawostronne intermorfy w przymiotnikach dwóch odległych czasów, staropolszczyzny i polszczyzny XX/ XXI wieku, odnosi się wrażenie, że różnic jest niewiele. Jak dziś, tak i u progu polszczyzny piśmiennej było *-eb-* (*chądziebny, ciążebny* – dziś: *chwalebny, ćwiczebny*), był intermorf *-icz-* (*ciemniczny, dziedziczny, graniczny, ławniczny* – dziś *kosmiczny, techniczny, wulkaniczny*), *-ot* (*blekotliwy, cnotliwy, dobrotliwy* – dziś *częstotliwy, szczebiotliwy*), *-ew-* (*chorągiewny, kłętewny, krokiewny* – dziś *modlitewny, nierdzewny, pastewny*).

Rzadko się zdarza wygasły intermorf, inna sprawa, że to fakty jednostkowe, por. *-et-*: *oliwetny, rzeszetni*. Pisze Krystyna Kowalik, że w strukturze intermorfów brak samogłosek nosowych, oczywiście poza zadiektywizowanymi imiesłowami na *-qc-y* (Kowalik 1997: 47, 49). Tymczasem w materiale staropolskim odnajdujemy intermorf *-ęt-*: *cielętny, cierpiętliwy, dzierzętny, godziętny, stawętni*. Jednak obraz

zgodności i niewielkich zmian zakłócają intermorfy, które pojawiły się po okresie staropolskim, tym poświęcimy uwagę w następnych fragmentach.

2. W materiale staropolskim poza *fraternalny* brak częstego dziś intermorfu *-al-* przed *-ny*¹. Według obliczeń Krystyny Kowalik, ciąg *-al¹-ny* występuje po rdzeniu w 260 przymiotnikach odczasownikowych, gdy odjąć prefiksalne, pozostaje 150 przymiotników odczasownikowych na *~alny*. Z podstawami nieczasownikowymi *-al²-ny* wiąże się ok. 300 razy (to ilość po odjęciu derywatów prefiksalnych). Widać wyraźnie, że mamy do czynienia z jednym z zasadniczych rysów w ewolucji polskich przymiotników. Jakie czynniki wpłynęły na „karierę” morfemu *-al-*? Już w XVI wieku pojawia się cała seria derywatów odczasownikowych na *-alny*, por. *blagalny*, *dawalny*, *kapałny*, *naciągałny*, *napawałny*, *niechowałny*, *podkładałny*, *podstawiałny* itd.

W literaturze slawistycznej odnajdujemy kilka propozycji dla genezy *-alny*. Nowy formant mógł być efektem nakładania się dwóch morfemów: imiesłowowego *-ły* oraz adiektywnego *-ny*. Morfem *-al-* mógł powstawać również jako efekt uproszczenia grupy spółgłoskowej *-adl-*, por. *wiejadłny*, *pojadłny*, *opiekadłny*, *poczynadłny*, *poradłny*, *spuszczadłny* (Sstp). Wymienione przymiotniki motywowane są czasownikami. Bardziej skomplikowana jest geneza *-al-* w przymiotnikach innych niż odczasownikowe. Wiadomo, że XVI wiek to czas fali pożyczek łacińskich, niektóre niosły w swej strukturze *-al*, por. *historyjalny* – przymiotnik powstały na wzór łac. *historialis* – *co się historyje należy* Mącz 157 (SPXVI); *materialny* – łac. *materiālis* ‘dotyczący materii’, *ceremonialny* od łac. *caerimōniālis*. Pożyczki niosą też morfem *~ał*, który po reinterpretacji przechodzi do klasy morfemów pustych pod względem semantycznym, np. *prowincał* ‘przełożony klasztoru jednaj reguły’ (SL) → *prowincałny* ← *prowinca*; *trybunał* ‘najwyższa zwierzchność sądowa’ → *trybunałny* ← *trybuna*; *materiał* → *materiałny* ← *materia*². Do tego zestawu dodać trzeba analogię – ta zawsze działa, choć podanie przykładów jest w materiale historycznym ryzykowne. Może *naturalny*? *Orientalny*?

3. Wielość dróg prowadziła również do wykształcenia się intermorfu *-ar-* przed sufiksem *-ny*. W staropolszczyźnie nie został odnotowany ani jeden przykład na układ *-ar-ny*. Dopiero w SPXVI odnotowane są przymiotniki pochodne od rzeczowników na *-arz*, *gospodarz* → *gospodarny*, *piekarz* → *piekarny* – po reinterpretacji agentywny formant *-arz* zyskał status intermorfu. Ważniejsze, że w wieku XVI zaczyna się urabianie przymiotników na *-ny* od łacińskich podstaw, np. *partykularny* ← *particularis* (SPXVI), *famiłarny* ← *familiaris* (SL), *konsularny* ← *consularis* (SWil), *epistolarny* ← *epistolaris* (SW); proces podpierały późniejsze wpływy francuskie: *planetarny* ← fr. *planétaire*, *protokolarny* ← fr. *protocolaire*, *rudymenarny* ← fr. *rudimentaire*. Ukuty na takiej bazie wzór owocuje formacjami analogicznymi, tu wymienić można dla przykładu: *parlamentarny*, *muskularny*, *satelitarny*, *figlarny* (Czopek 1978).

4. Wyszczególniając źródła intermorfów *-al-* i *-ar-* przed *-ny*, nie starałam się ich hierarchizować, kolejność jest tu sprawą konieczności wynikającej z linearności

¹ Dyskusyjne jest uznanie *śpitalny*/*szpitalny* za przymiotnik z morfemem *-al-*, bo jak znajomość łaciny mogła przy *fraternalny* podsuwać skojarzenie z *frater* ‘brat’, mało prawdopodobne jest przyrównywanie niemieckiej pożyczki *szpital* (← *Spital*, z łacińskim *hospitāle*).

² Na temat genezy *-arny* zob. Czopek 1978: 204–207.

języka, nie sposób mówić o wszystkim jednocześnie. Znamienną cechą dla języka, jako systemu otwartego, jest ekwifinalność (Bartalanffy 1984: 167–169) – stan końcowy jest efektem różnorodnych uwarunkowań, szukanie zasadniczej przyczyny kłóci się z naturą języka. Wskazane wyżej przyczyny mogą nakładać się na siebie i np. stwierdzenie, że morfem *-al-* był elementem leksemu, który pożyczylimy, nie przeczy jego motywacji odczasownikowej we współczesnej polszczyźnie, por. *funkcjonalny* ← ang. *functional* wobec *funkcjonować*. Jak w takim wachlarzu przyczyn znaleźć regułę, która by motywowała podział na morfemy przymiotników współczesnej polszczyzny? Nie dla każdego *-alny* i *-erny* da się znaleźć motywację, choćby pośrednią, ta argumentowałaby wydzielenie *-al-* czy *-er-*. Do przymiotników, dla których w gnieździe słowotwórczym nie znajdziemy leksemu, który by nie miał *-al-* przed *-ny* czy *-er-* przed *-ny* należą przykładowo: *ewentualny* (łac. *eventuālis*), *generalny* (z łac. *generālis*), *pancerny*, *charakterny*. Wydaje się, że w takich wypadkach nie można mówić o interfiksach *-al-* i *-er-*, a jedynie o morfemie *-ny*.

Ale są takie pożyczki, które zbiegły się z innymi zapożyczeniami z tym samym rdzeniem (nieraz z różnych języków europejskich), siłę gniazda słowotwórczego dopełniają czasami derywaty utworzone już na gruncie polskim. W takim wypadku podział części prawostronnej przymiotników na *~al-n-y*; *~er-n-y* jest umotywowany, por.

tryumfalny ← łac. *triumphalis*; **tryumf** ← łac. *triumphus*; **tryumfator** ← łac. *triumphator*; **tryumfować** ← łac. *triumpho*; **tryumfalizm**;
konwencjonalny fr. *conventionnel*; **konwencja** ang., fr. *convention*; **konwencyjny**; **filuterny**, **filut** ← fr. *filou*; **filutek**, **filutka**, **filuteria**, **filuternie**;;
kokieteria fr. *coquetterie*; **kokiet** fr. *coquet*, **kokietka**, **kokietować**, **kokietliwy**, **kokietliwie**.

5. Autorka monografii o morfologii polskich przymiotników odnotowała na podstawie *Słownika* pod red. Witolda Doroszewskiego 272 przymiotników na *-liwy*, na *-iwy* zaledwie 46, to tylko 17% całości. Są to relacje zdecydowanie inne niż w wiekach przeszłych. W *Słowniku staropolskim* formacji na *-iwy* jest 36, a na *-liwy* 62, zatem prawie połowa. W SPXVI mamy ok. 100 formacji na *-iwy*, cztery razy więcej jest na *-liwy* (są to cyfry orientacyjne, miałam do dyspozycji tylko indeks do słownika – strona w internecie). Już te dane pokazują, że w historii polszczyzny zmieniają się relacje między formacjami z przyrostkami *-iwy* i *-liwy* – pierwszy się kurczy na rzecz *-liwy*. Ważne też, że dzisiejsze twory na *-iwy* kontynuują jednostki leksykalne wieków przeszłych, por. *leniwy*, *uczciwy*, *prawdziwy*, *poczciwy*, *boleściwy*, *godziwy*, *urodziwy*, *mściwy*, wiele z nich już w SJPD miała kwalifikator *przestarzały* lub *dawny*: *bezboleściwy*, *zemściwy*, *zazdrościwy*, *szedziwy*, *chodziwy*, *gziwy*.

We współczesnej polszczyźnie przyrostki *-iwy* i *-liwy* nie funkcjonują wymiennie, co zdarzało się w przeszłości. Oto staropolskie pary z formantami – raz *-iwy/-ywy*, innym razem *-liwy*:

gniewiwy obok **gniewliwy** ‘skłonny do gniewu’;
poczciwy, **poćciwy** obok **pocześliwy**, **pocześliwy**, **poczestliwy**, **poczliwy** ‘godny czci’;
rzewniwy obok **rzewliwy** ‘przepelniony żalem’;

straszywy obok *straszliwy* 'budzący strach, grozę, wywołujący lęk';
uczciwy, ućciwy obok *uczliwy* 'nieposzlakowany, uczciwy, rzetelny';
zglobiwy – zgłobiwy.

Zestaw ten wzbogacają pary odnotowane w XVI wieku:

godziwy obok *godliwy*;
boleściwy obok *boleśliwy*;
sprawiedlniwy obok *sprawiedliwy*;
urodziwy obok *urodliwy*;
wątpiwy obok *wątpliwy*;
złościwy, zlostliwy 'niegodziwy', 'szkodliwy'³.

Widać tu wyraźnie, że *-l-* pojawia się w tych samych przykładach, nie wnosząc żadnej funkcji semantycznej. Jaki zatem był powód wprowadzania intermorfu? Pomieszczony w słownikach historycznych materiał, także ten wyżej podany, aż nadto ilustruje problemy, jakie pojawiały się przy dołączaniu do podstawy słowotwórczej formantu *-iwy*. Przyrostek wywoływał zmiękczenia poprzedzającej spółgłoski, co nie tylko sprawiało kłopoty wymawianiowe, tak przynajmniej odczuwa współczesny Polak, ale też zaburzało wartość fonetyczną podstawy słowotwórczej, por. *pocziwy, poćciwy* 'godny czci'; *uczciwy* czy *ućciwy*. Gdyby nie wstawne *-l-*, tworzyłyby się węzły spółgłosek bardzo niewygodnych do wymówienia, por. *taskliwy* 'rozwiązły, rozpustny'. I bez względu na źródła *-l-* w formancie *-liwy*, przyznać trzeba, że zwycięstwo wobec *-iwy* ma podstawy fonetyczne. Tu znowu pojawia się problem wiązki przyczyn, które decydują o zmianach w języku.

Poruszone w tym fragmencie zagadnienie ma konsekwencje w ocenie statusu *-l-* w układzie morfemowym współczesnego języka. Zdarza się, że zjawiska współczesnego języka uzyskują inny wymiar, gdy porównamy je z analogicznymi w okresie wcześniejszym. I np. analiza historyczna ujawniła o wiele wyższy stopień gramatyczności stopniowania przymiotników we współczesnej polszczyźnie niż w okresie staropolskim (Kleszczowa 2004), co przemawia za usytuowaniem kategorii stopnia w obrębie fleksji, gdy tymczasem w tzw. „żółtej gramatyce” stopniowanie pomieszczone jest w słowotwórstwie (Kallas 1984: 439–441). Z podobnym problemem stykamy się, gdy przyrównamy budowę morfologiczną przymiotników współczesnych ze staropolskimi. Mam tu na uwadze status przyrostka *-liwy*, który w opracowaniu Krystyny Kowalik rozpada się na trzy morfemy: *-l-*, *-iw-* + końcówka fleksyjna, podczas gdy materiał porównany z przeszłością każe widzieć dwa morfemy: *-iwy* oraz *-liwy*.

Budowa morfemowa współczesnych przymiotników nie jest w stanie dostosować się do wymogów etymologicznych. Poruszyłam wyżej problem morfemu we współczesnym języku – gdzie granica? Dotyczy to też rdzeni. Mamy przecież w polszczyźnie klasy wyrazów, w których nigdy nie było rdzenia bez prefiksów czy sufixów, np. *pre-fiks, su-fiks a-fiks, inter-fiks, post-fiks* czy *mono-gamia, a-gamia*,

³ Podobnie w języku rosyjskim: *гневиwy – гневливы; завидивы – завидливы; разумивы разумливы*.

poli-gamia, a przecież wydzielenie rdzenia wydaje się bezdyskusyjne⁴. Z drugiej strony mamy leksemy rodzime, które z punktu widzenia lingwistyki diachronicznej mają podzielne rdzenie, choć we współczesnej polszczyźnie nie znajdziemy argumentów na ich podzielność, por. *klamać* ← od pie. **kle-m-/klo-m-* ‘pochylać, zginać’, *śmietana* psł. *sъ-metati ‘zbierać’ od psł. *metati, *świadek* ← psł. *sъ-vědēti (Mańczak 2017).

Zakończenie

Wspominałam wcześniej, że wpływy obce odcisnęły swój ślad w lewostronnych morfemach przymiotnikowych, że części prawostronne pozostały bez zmian. Analiza morfologiczna części prawostronnej przymiotników z uwzględnieniem intermorfów każe zmienić zdanie. Owszem, pożyczki nie wzbogaciły repertuaru sufiksów przymiotnikowych, ale w zasadniczy sposób wpłynęły na kształt sufiksów rodzimych, rozszerzając je o intermorfy, nazywa je Krystyna Kowalik sufiksami derywowanymi: „Rozbudowa struktury sufiksu dokonuje się drogą aglutynacji segmentów, układających się w ciągi sufiksalne” (Kowalik 1997: 48). Oczywiście nie wszystkie nowe morfemy zostały wchłonięte przez sufiks podstawowy, szerzej pojęta motywacja (gniazdo słowotwórcze) pozwala przyznać im status intermorfu. Postulowana w artykule konieczność opracowania słownika morfemów rodzi problem natury technicznej. W znanych mi słownikach morfemów intermorfy oznaczane są tak samo, jak morfemy, którym stawia się przecież wymóg pełnienia funkcji znaczeniowej.

Strukturalne rozgraniczenie podejścia diachronicznego wobec synchronicznego oglądu w obecnej lingwistyce znacznie się osłabiło, a czasami nawet – ulega zatarciu, co nie wydaje się uzasadnione. Analiza pokazująca wzajemne relacje między znakami języka w jednej płaszczyźnie czasowej to zasadniczo inne spojrzenie na język niż obserwacja jego przemian w historii. Nie znaczy to jednak, że oba oglądy nie powinny się wspomagać czy dopełniać. Dla historyka języka znajomość współczesności jest konieczna, wszak to końcowy etap przemian, z kolei dla obserwatora współczesności przeszłość może dać inną, szerszą perspektywę oglądu tego, co obserwuje się w teraźniejszości. Wydaje się to ważne szczególnie w analizie morfologicznej. Miejmy nadzieję, że do prac na słownikiem morfemowym języka polskiego przystąpią lingwiści reprezentujący zarówno synchroniczne, jak i diachroniczne podejście do języka.

Wykaz skrótów

SJPD – *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. I–XI, Warszawa 1958–1969.

SL – S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, wyd. 2, oprac. A. Bielowski, t. I–VI, Lwów 1854–1860 (wydanie pierwsze Warszawa 1807–1814).

---

⁴ Argumentują to również czasowniki, których postać bezprefiksalna zanikła, ale podzielność motywuje gniazdo słowotwórcze, por. *narzekać*, *ponarzekać*, *orzekać*, *wyrzekać się*, *przrzekać*, *zrzekać się*, *urzekać* czy *ogłądać*, *wyglądać*, *spoglądać*, *doglądać*, *przeglądać*, *podglądać*.

- SPXVI – *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. I–XXXVI, red. M.R. Mayenowa, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–2012.
- Sstp – *Słownik staropolski*, t. I–XI, red. S. Urbańczyk, od 2002 red. W. Twardzik. Wrocław–Warszawa–Kraków 1953–2002.
- SW – *Słownik języka polskiego*, red. A.A. Kryński, J. Karłowicz, W. Niedźwiedzki, Warszawa 1900–1927.
- SWil – *Słownik języka polskiego*, wydany staraniem i nakładem M. Orgelbranda, t. I–II, Wilno 1861.

Bibliografia

- Bertalanffy L., 1984, *Ogólna teoria systemów. Podstawy, rozwój, zastosowania*, przeł. E. Woydyłło-Woźniak, Warszawa.
- Czopek B., 1978, *Przymiotniki na -alny, -arny w historii języka polskiego na tle słowiańskim*. „Polonica” IV, s. 203–214.
- Kallas K., 1984, *Słowotwórstwo przymiotników*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Laskowski, R. Grzegorzczkowska, H. Wróbel, Warszawa, s. 408–455.
- Kleszczowa K., 2003, *Staropolskie derywaty przymiotnikowe i ich perspektywiczna ewolucja*, Katowice.
- Kleszczowa K., 2004, *Kategoria stopnia staropolskich przymiotników*, [w:] *Studia Linguistica Danutae Wesołowska oblata*, red. H. Kurek, J. Labocha, Kraków, s. 85–92.
- Kowalik K., 1997, *Struktura morfonologiczna współczesnej polszczyzny*, Kraków.
- Kowalik K., 1977, *Budowa morfologiczna przymiotników polskich*, Wrocław.
- Kowalik K., 1984, *Morfotaktyka*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Laskowski, R. Grzegorzczkowska, H. Wróbel. Warszawa, s. 513–545.
- Mańczak W., 2017, *Polski słownik etymologiczny*, Kraków.
- Ološtiak M., Genči J., Rešovská S., 2017, *Retrográdný morfematický slovník slovenčiny*, Prešov.
- Šimadl J. (ed.), 2017, *Slovník afixů užívaných v češtině*, Praha, <http://www.slovníkafixu.cz/index>.
- Slavičková F., 1975, *Retrográdní morfematický slovník češtiny*, Praha.
- Sokolová M., Ološtiak M., Ivanová M. (red.), 2012, *Slovník koreňových morfém slovenčiny*, Prešov.
- Бардовіч А.М., Шакун Л.М., 1975, *Морфемны слоўнік беларускай мовы*, Мінск.
- Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Карпіловський В.С., Недозим Т. І., 1998, *Словник афіксальних морфем української мови*, Київ.
- Кузнецова А.И., Ефремова Т.Ф., 1986, *Морфемы русского языка*, Москва.
- Оливеріус З.Ф., 1976, *Морфемы русского языка: Частотный словарь*, Praha.
- Полюга Л.М., 1983, *Морфемний словник*, Київ.
- Яценко І.Т., 1980–1981, *Морфемний аналіз: Словник-довідник у 2 тт*, Київ.

Morphotactics of Polish Adjectives from the Historical Perspective

Abstract

The text is a complementation of a reflexion on the evolution of Polish adjectives with emphasis put on intermorphs. The issue seems important for the conclusion of the morphological construction of contemporary lexemes. The following issues guided the choice of intermorphs: 1/ It sometimes happens that an intermorph is an innovation in the time span from Old Polish to later ages, while the sources of this innovation have common points. Should intermorphs be divided on a basis of series in every case? The problem has been examined on an example of intermorphs *-al-*, *-ar-* before the suffix *-ny*. 2/ How much should historical conditions decide on a division of modern lexemes into morphemes? The issue is being examined in an assessment of the status *-l-* in the suffix *-liwy*. We hope that both the synchronic and diachronic approach to language will be included in the works on the Polish Morpheme dictionary (Author's postulate).